

NORGES VASSDRAGS- OG
ENERGIDIREKTORAT (NVE) PERSONAL- OG
ORGANISASJONSSEKSJONEN
Postboks 5091 MAJORSTUA
0301 OSLO

Deres ref: 201303870-15
Vår ref: 2020/034608
Dato: 15.09.2020
Org.nr: 985399077

Statens tilsyn for planter, fisk, dyr og næringsmidler

UTTALELSE TIL REVISJON AV VILKÅR FOR REGULERING AV SØAVASSDRAGET

Vi viser til mottatt brev fra NVE, datert 10.02.2020 der dere ønsker uttalelse til foreliggende revisjonsdokument for regulering i Søavassdraget med opprinnelig frist 15. mai 2020. Etter anmodning fra flere etater gav dere generell utsatt frist til 1. september 2020 grunnet koronaepidemien. Mattilsynet fikk i tillegg innvilget forlengelse til 15. september 2020 på bakgrunn av en administrativ misforståelse mellom Fylkeskommunen og Mattilsynet.

Mattilsynet er statlig sektormyndighet etter Matloven § 23. Vi fører tilsyn med forhold som angår planter, fisk, dyr og mat, herunder drikkevann. I denne uttalelsen omtaler vi spesielt drikkevannshensyn og fiskehelse/velferd.

Bakgrunn

NVE har mottatt et felles brev med krav av 02.04.2013 fra Hemne jeger- og fiskeforening, Roberget utmarkslag, Rovatnet utmarkslag, Holla utmarkslag og Søvatnet fiskarlag og brev med krav av 03.03.2014 fra Hemne kommune. Kravene gjelder ønske om revisjon av konsesjonsvilkår for regulering av Søavassdraget.

Lokallagene og kommunen har fremmet følgende krav (forkortet):

- Minstevannføring i Søa, Hollaelva og Hagaelva for bedre miljøforhold for anadrom fisk.
- Pålegg om utsetting av smolt (evt. rogn, øyeyngel) med lokal genetisk opphav.
- Biotopjusterende tiltak overfor laks.
- Bedring i miljøforholdene for elvemusling i Rovatnet og Søa.
- Endring av vannførings- og reguleringsrutinene for å forbedre de landskapsmessige konsekvensene av reguleringene.

NVE poengterer at hovedformålet med en revisjon er å bedre miljø- og naturforholdene ved å avbøte ulemper og negative virkninger ved utbyggingen. Revisjonen åpner dermed for å vurdere endring for blant annet manøvreringspraksis, minstevannslipp, biotopjusterende tiltak og utsetting av fisk. Bestemmelser i konsesjonen om høyeste og laveste regulerte vannstand (HRV og LRV) samt overføringer kommer ikke inn under hva som kan revideres.

Revisjonsdokumentet har ingen vurdering av konsekvenser for drikkevannskilden Rovatnet

Drikkevann er vårt viktigste næringsmiddel. Vi etterlyser derfor vurderinger knyttet til denne problematikken i foreliggende revisjonsdokument. Vi mener dette er helt sentralt når en slik revisjon skal foretas. Det er nå fundamentet legges for den samfunnsmessige utnyttelsen av Søavassdraget i flere tiår fremover.

Krav til tilstrekkelig drikkevann er så viktig at alle kommuner er pålagt, ihht drikkevannsforskriftens § 26, å ta drikkevannshensyn når den utarbeider arealdelen av kommuneplanen og reguleringsplaner, samt når den gir tillatelser etter annet relevant regelverk.

Drikkevann skal i praksis vurderes foran alle andre hensyn i kommunal planlegging.

Vi er imidlertid kjent med at NVE ikke har tilsvarende krav til å prioritere drikkevannsforsyningen fremfor andre hensyn i aktuelle konsesjonssaker. Vi synes likevel at det i denne saken er naturlig at NVE tar spesielt kontakt med Heim kommune og konsesjonshaver for å få utredet hvilken betydning ulike forslag til endringer av manøvreringen i Søavassdraget vil få også for mulig uttak av drikkevann de neste årene. Ingen kan på generelt grunnlag forutse eksakt hva som i alle tilfelle vil bli beste løsning. Vi kan derfor i denne sammenhengen bare stille noen aktuelle spørsmål i forbindelse med Heim kommunes forestående valg av fremtidig hovedvannkilde og reservekilde:

- Hva vil åpning av Eidsfossen samt forslag til minstevannføring i Søa/Vasslivatnet bety for Rovatnet som drikkevannsmagasin?
- Vil disse tiltakene bety noe for å oppnå stabil kvalitet på råvannet fra aktuelt inntaksdyp, spesielt i perioder av året der det er omrøring i vannmassene (isfrie perioder vår og høst)?
- Vil innføring av en minstevannføring også bety bedre råvann for mating av grunnvannsanlegget på Eide?
- Vil en minstevannføring bidra til å minimere muligheten for algeoppblomstring i Rovatnet med tilhørende mulighet for toksinproduksjon? Dette har muligens allerede medført laksedød samt fare for økende verdier av toksiner i drikkevannet.
- Vil innføring av egnet minstevannføring kunne øke sannsynligheten for å oppnå varig Godt Økologisk Potensiale også i Rovatnet, jf Vannforskriftens krav?

En fornuftig vilkårsregulering kan bidra til en sikrere drikkevannsforsyning i Heim

Hemne kommune har konsesjon for uttak av gjennomsnittlig 30 l/s fra Rovatnet som råvann til drikkevannsproduksjon. Denne innsjøen ble brukt som hovedvannkilde for Kyrksæterøra i ca 35 år frem til dagens grunnvannsanlegg på Eide overtok i 2002. Rovatnet har etter 2002 fungert som en krisekilde i tilfelle hele eller deler av distribusjonsnettets ikke kan forsynes fra Eide.

Etterhvert har Eide kommunale vannverk fått store driftsproblemer knyttet til høyt innhold av jern og delvis også mangan. Det har vist seg å være svært krevende å opprettholde leveringssikkerheten ut fra dagens vannbehov. Brønnene klarer ikke lenger å produsere tilstrekkelig mengde råvann til enhver tid. Dette har igjen medført at Heim kommune nå ser behov for å finne en annen hovedvannkilde. En mulig løsning kan være at Rovatnet igjen blir ny hovedvannkilde, kombinert med fortsatt lavproduksjonsdrift av dagens grunnvannsanlegg på Eide som samtidig vil fungere som reservevannkilde ved utfall av leveranse fra hovedkilden. Disse grunnvannsbrønnene mates også i vesentlig grad fra Rovatnet. Dermed vil fremtidens hydrologiske forhold i tilførselselvene til Rovatnet kunne være svært bestemmende for vannkvalitet og vannstand i Rovatnet.

Rovatnet har et nedslagsfelt som ikke er ideelt til bruk som råvannskilde. I nærområdet foregår utstrakt landbruksvirksomhet. I tillegg er avløp ikke tilpasset krav innenfor et nedslagsfelt til en drikkevannskilde. Begge disse forhold medfører samlet risiko for periodevis uønsket tilførsel av mikrobiologisk forurensning samt økende næringssalttilførsel. Vi er også kjent med at det har vært observert episodiske algeoppblomstringer med produksjon av toksiner samt fiskedød i utløpselva. Økt vannføring til Rovatnet vil kunne bidra til å redusere effekten av utslippene rundt denne kilden.

Dagens Søaregulering innebærer at Rovatnet gjennom året mottar fra 28 til 50 % av naturlige tilførsler. I tillegg foreligger ingen minstevannføringer i Søas restfelt. Dette medfører at hele vassdraget nedstrøms tidvis vil oppleve store negative effekter grunnet redusert/ingen vannføring i elver/bekker.

Konsesjonshaver er negativ til minstevannføring, men ser muligheten for at Eidsfossen kraftverk kan fjernes slik at restvannføringen i Søa til enhver tid renner direkte ut i Rovatnet. Større vannføring i Eidselva hele året kan også bidra til at større deler av tilført råvann til grunnvannsbrønnene på Eide mates fra elva.

Kommentarer knyttet til fiskehelse og fiskevelferd

Firma AquaGen AS har konsesjon for uttak av 100 til 330 l/s vann fra Rovatnet til sin avlstrasjon. Det er viktig at denne bedriften sikrer tilstrekkelig vann med riktig kvalitet. Sett fra Mattilsynet side er det også viktig for fiskevelferden at dette anlegget har sikkerhet for tilstrekkelig vann av god kvalitet til sin produksjon.

Konklusjon

Myndighetene har et ønske om å oppnå en best mulig helhetlig forvaltning av vannressursene. Dette kommer til uttrykk i et betydelig antall av lover og forskrifter på ulike fagfelt. Som statlig etat vil Mattilsynet poengtere dette overfor alle aktuelle interessenter til utnyttelse av våre vassdrag.

Revisjon av vilkår for regulering av Søavassdraget gir derfor en god mulighet for en best mulig forvaltning også for leveringssikkerheten av drikkevann i kommunen.

Mattilsynet anmoder NVE om å be regulanten gjennomføre en tilstrekkelig limnologisk undersøkelse i Rovatnet med tilførselselver for å kunne gi et faglig grunnlag for optimal manøvrering av Søavassdraget for å oppnå både GØP for Rovatnet samt best mulige økologiske forhold i Søa. Dette vil også kunne bidra til bedre måloppnåelse med tanke på Vannforskriftens krav.

Med hilsen

Anne-Britt Haugen Østeraas
seksjonssjef

Rolf Erling Holsdal
seniorinspektør

Kopi: Heim kommune

*Dette dokumentet er elektronisk godkjent og sendes uten signatur.
Dokumenter som må ha signatur blir i tillegg sendt i papirversjon.*